

บทที่ ๒

การวิเคราะห์สาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธาณี ปิยพสุนทร

ความนำ

ข้อมูลข่าวสารที่พบในชีวิตประจำวันมีทั้งที่เป็นประเภทข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นบ่อยครั้งที่พบว่าสารได้รับการนำเสนอในลักษณะเสมือนเป็นข้อเท็จจริงที่น่าเชื่อถือ แต่แท้จริงแล้วเต็มไปด้วยความคิดเห็นโดยอาศัยวิธีการโน้มน้าวใจให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ผู้ส่งสารต้องการ ดังนั้น การพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็นจึงมีความสำคัญ เพราะมีผลต่อการตัดสินใจประเมินค่าข้อมูลข่าวสารนั้นว่าน่าเชื่อถือหรือไม่เพียงใด

ขอยกตัวอย่างจากข้อเขียนที่อาจพบได้ในชีวิตประจำวันทั้งทางสื่ออินเทอร์เน็ตและนิตยสารสุขภาพ ดังนี้

อะเซโรลา เซอร์รี่เป็นแหล่งของสารต้านอนุมูลอิสระ คือ วิตามินซี มีโปรตีนและแร่ธาตุสูงโดยเฉพาะ เหล็ก ฟอสฟอรัส แคลเซียม และมีสารสำคัญตัวหนึ่งชื่อ *trans-beta-carotene* ซึ่งเชื่อกันว่าสามารถเสริมภูมิคุ้มกันของร่างกาย และจากผลการวิจัยพบว่า อะเซโรลา เซอร์รี่ มีปริมาณวิตามินซีสูงกว่าที่พบในส้มถึง ๓๐-๕๐ เท่า เป็นสารต่อต้านอนุมูลอิสระ และช่วยซ่อมแซมเซลล์ที่ถูกทำลาย ช่วยป้องกันเซลล์ไม่ให้เสื่อมตัวเร็ว ช่วยให้ผิวขาวกระจ่างใส ลดจุดด่างดำ เห็นผลดีกว่าวิตามินซีถึง ๕๐ เท่า ช่วยในการสังเคราะห์คอลลาเจนซึ่งเป็นโปรตีนจำเป็นสำหรับเนื้อเยื่อที่ผิวหนัง ชะลอวัยและเติมเต็มริ้วรอยต่างๆ ช่วยป้องกัน และรักษาเม็ดสีเมลานินที่ผิดปกติ ลดรอยหมองคล้ำ ผื่น กระจ่างต่างตามร่างกาย ช่วยให้ผิวพรรณสว่างสดใสได้ต่อเนื่องยาวนาน เพียงหยด *Acerola Extract* ๑-๒ หยด แล้วลูบไล้ให้ทั่วใบหน้าอย่างเบามือ ตบเบาๆ ให้ซึมเข้าสู่ผิว หรือใช้หยดผสมในครีมบำรุงที่ใช้เป็นประจำ แล้วทาผิวหน้าเช้า-เย็น ผิวจะสว่างกระจ่างใสขึ้น แลดูอ่อนเยาว์อย่างคาดไม่ถึง

ข้อความข้างต้นนี้ในส่วนแรกมีการกล่าวถึงข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ซึ่งเต็มไปด้วยข้อเฉพาะ และการวิเคราะห์จำแนกที่ต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางจึงจะสามารถนำเสนอสารดังกล่าวได้นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงข้อมูลที่เป็นตัวเลขแสดงปริมาณและการคำนวณ ทั้งยังอ้างแหล่งที่มาว่ามาจากผลงานวิจัย ส่งผลให้ข้อเขียนดังกล่าวมีบรรยากาศวิชาการน่าเชื่อถือ เมื่อประกอบกับการใช้น้ำเสียง

เป็นกลาง ก็ยิ่งชวนให้เข้าใจว่าสารนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อบอกเล่าข้อเท็จจริง แต่เมื่ออ่านเนื้อหาจนถึงช่วงท้ายจึงจะพบว่ามีการแนะนำให้ใช้ผลิตภัณฑ์บางอย่าง กล่าวถึงวิธีการ และผลลัพธ์อันน่าพึงพอใจ

หากไม่เห็นข้อความในช่วงท้ายสุดของสารก็อาจไม่ทันได้ตระหนักว่า กำลังอ่านข้อความประเภทโฆษณา ผู้อ่านบางรายซึ่งอาจคล้อยตามความน่าเชื่อถือของสารไปแล้วตั้งแต่ตอนต้น ย่อมมีแนวโน้มที่จะเชื่อถือและปฏิบัติตามคำแนะนำดังกล่าวโดยไม่ยาก

(ภาพจาก http://cherrypinkonline.welovesshopping.com/store/product/view/Acerola_Extract_th.html)

ตัวอย่างที่กล่าวมานี้ชี้ให้เห็นว่าผู้รับสารต้องรู้เท่าทัน สารที่มีการอ้างข้อมูลข้อเท็จจริงจำนวนมาก สามารถกระตุ้นให้เกิดความคิดว่าสารนั้นมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ ฟังตระหนักว่าปริมาณของข้อเท็จจริงและความคิดเห็นมีความเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ในการส่งสารนั้นด้วย เนื่องจากวิธีประกอบสร้างตัวบทย่อมเป็นไปเพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร การที่ผู้ส่งสารเน้นกล่าวถึงข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็นอย่างใดอย่างหนึ่งมากกว่ากัน ย่อมมีผลต่อความน่าเชื่อถือของสารนั้นด้วย

อาจกล่าวได้ว่าในการคิด อ่าน และเขียนอย่างมีวิจารณญาณ มีการจำแนกแยกแยะข้อเท็จจริงและความคิดเห็น ตลอดจนการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของสารเป็นขั้นตอนสำคัญ

ข้อเท็จจริงและความคิดเห็น

ตัวบทหรือสารที่ผู้รับสารต้องวิเคราะห์นั้นมีทั้งข้อเท็จจริงและความคิดเห็นประกอบกันอยู่ในปริมาณที่มากน้อยต่างกันไปตามจุดมุ่งหมายของการส่งสาร หากเราทราบบางส่วนใดเป็นข้อเท็จจริงส่วนใดเป็นความคิดเห็นแล้ว จะช่วยให้เราประเมินความน่าเชื่อถือของสารนั้นง่ายขึ้น

๑. ข้อเท็จจริง

ข้อเท็จจริง คือ เนื้อหาของสารในส่วนที่เข้าใจกันได้ทั่วไปว่าสามารถนำไปพิสูจน์ได้ว่าจริงหรือเท็จ แม้ว่าในขณะที่อ่านหรือฟังผู้รับสารอาจยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ในทันที แต่ก็สามารถติดตามหาข้อพิสูจน์หรืออ่านค้นคว้าเพิ่มเติมได้ตามแหล่งที่มาของข้อมูลและผู้ส่งสารอ้างอิงไว้

ตัวอย่าง เช่น หากกล่าวว่า “จากสถิติแล้วผู้หญิงมีอายุยืนนานกว่าผู้ชาย” ก็ต้องไปค้นคว้าผลการศึกษาด้านสุขศาสตร์ว่ามีรายงานตัวเลขสถิติที่ยืนยันคำกล่าวนี้หรือไม่ หรือหากกล่าวว่า “กระทิงมีน้ำหนักมากกว่าควาย” ก็ต้องพิสูจน์ด้วยการชั่งน้ำหนักสัตว์ ๒ ชนิดนี้ หรืออาจค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลวิชาการเพื่อหาคำตอบได้ และหากการเสนอข้อเท็จจริงเป็นตัวเลขตามมาตรฐานสากล เช่น กิโลกรัม หรือ ตัน ข้อความที่ว่า “กระทิงหนักเฉลี่ย ๑๐ ตัน” ก็สามารถตัดสินได้ทันทีว่าคำกล่าวนี้เป็นเท็จ (กระทิงมีน้ำหนักเฉลี่ย ๑ ตัน)

จากบทอ่านที่ยกมาในตอนต้น มีข้อความที่มีลักษณะอย่างข้อเท็จจริง อยู่ในส่วนต้นของบท ดังนี้

อะเซโรลา เซอร์รี่เป็นแหล่งของสารต้านอนุมูลอิสระ คือ วิตามินซี มีโปรตีนและแร่ธาตุสูงโดยเฉพาะ เหล็ก ฟอสฟอรัส แคลเซียม

จากข้อความที่ยกมานี้ แม้ผู้เขียนจะไม่ได้อ้างอิงแหล่งที่มาของข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสารต้านอนุมูลอิสระในผลอะเซโรลา เซอร์รี่ แต่ผู้อ่านก็สามารถค้นคว้าเพิ่มเติมได้ว่าสารประกอบดังกล่าวมีอยู่จริงหรือไม่ และมีคุณสมบัติเป็นสารต้านอนุมูลอิสระด้วยหรือไม่

ต่อมาที่กล่าวว่า *จากผลการวิจัยพบว่า อะเซโรลา เซอร์รี่ มีปริมาณวิตามินซีสูงกว่าที่พบในส้มถึง ๓๐-๔๐ เท่า* นั้น มีข้อความที่แสดงให้เห็นว่าเป็นข้อเท็จจริงที่สามารถนำไปพิสูจน์ทราบความจริงเท็จได้ถึง ๒ ข้อความด้วยกัน

ข้อความแรกว่า *จากผลการวิจัยพบว่า...* ข้อความดังกล่าวนี้เป็นการอ้างแหล่งที่มาของข้อมูล ข้อความลักษณะเช่นนี้มักได้รับการพิจารณาว่ามีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากการวิจัยเป็นกระบวนการทางวิชาการที่จะสามารถให้คำตอบได้อย่างแม่นยำและมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม การอ้างแหล่งที่มาของข้อมูลทางวิชาการที่น่าเชื่อถือควรมีความชัดเจนและเป็นระบบ สามารถสืบค้นได้และมีมาตรฐาน

ในข้อเขียนที่ยกมานี้ ไม่มีการอ้างอิงแหล่งที่มาของผลการวิจัยอย่างชัดเจนเป็นระบบตามมาตรฐานวิชาการ ผู้อ่านจึงไม่สามารถติดตามความถูกต้องแม่นยำของข้ออ้างดังกล่าวได้

ข้อความที่สองว่า *..มีปริมาณวิตามินซีสูงกว่าที่พบในส้มถึง ๓๐-๔๐ เท่า..* ข้อความดังกล่าวนี้เป็นข้อมูลประเภทตัวเลขอันเป็นผลจากการคำนวณ ข้อความลักษณะเช่นนี้มักได้รับการพิจารณาว่าแสดงความแม่นยำมากกว่าการกะประมาณด้วยประสบการณ์หรือความรู้สึกของผู้หนึ่งผู้ใด อย่างไรก็ตาม ในการ

ตัดสินสถานะของข้อมูลว่าจริงหรือเท็จก็สามารถกระทำได้โดยการค้นคว้าเพิ่มเติมจากเอกสารงานวิจัยต่างๆ ที่พิมพ์เผยแพร่ และอาจนำตัวเลขซึ่งเป็นผลจากการคำนวณในแต่ละงานมาเปรียบเทียบกันด้วยความตระหนักว่าผลการค้นคว้าที่แสดงในแต่ละงานนั้นอาจมีความแตกต่างกันไปได้บ้างด้วยเงื่อนไขหรือสถานะแวดล้อมที่แตกต่างกัน

อนึ่ง ข้อเท็จจริงบางประการก็สามารถอาศัยประสบการณ์ในการพิสูจน์ทราบความจริงเท็จได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ย่านท่าพระจันทร์เป็นย่านชุมชนใกล้กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ประกอบด้วยร้านค้าและที่อยู่อาศัย และยังเป็นเส้นทางสัญจรทางน้ำของกรุงเทพฯ

การพิสูจน์ความจริงเท็จของข้อมูลที่มีลักษณะเป็นข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ สามารถกระทำได้ทั้งด้วยการค้นคว้าเอกสารข้อมูลที่มีผู้ศึกษาไว้ทั้งเอกสารงานเขียนทางประวัติศาสตร์ สังคม หรือเอกสารราชการอย่างเช่นข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานคร อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ได้ยังคงเป็นการบอกกล่าวจากบุคคลอื่น และยังคงต้องประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งค้นคว้านั้นด้วย

การพิสูจน์ทราบความเป็นจริงของข้อความนั้นอีกวิธีหนึ่งก็คือ การใช้ประสบการณ์ ซึ่งอาจอาศัยประสบการณ์ความรู้ที่สั่งสมมาของตนเอง หรือประสบการณ์ใหม่จากการเดินทางไปพิสูจน์ทราบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความจริง และความเอื้ออำนวยของทรัพยากรที่มีอยู่ในกรณีตัวอย่างที่ยกมาถือว่าไม่เกินวิสัย ผู้ที่สนใจจะพิสูจน์ว่า *ย่านท่าพระจันทร์เป็นย่านชุมชนใกล้กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ประกอบด้วยร้านค้าและที่อยู่อาศัย และยังเป็นเส้นทางสัญจรทางน้ำของกรุงเทพฯ* นั้น สามารถเดินทางไปเปิดรับประสบการณ์ดังกล่าวได้ไม่ยาก

ความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงกับความจริง

คำว่า *ข้อเท็จจริง* กับ *ความจริง* มีที่ใช้เป็นคำพ้องกันอยู่บ่อยครั้ง หลายครั้งทำให้เกิดจากความเข้าใจว่าข้อเท็จจริงต้องเป็นข้อจริงหรือความจริง เพราะคำทั้งสองมีคำว่า “จริง” ประกอบอยู่ด้วย ซึ่งอันที่จริงแล้วข้อเท็จจริงอาจไม่ใช่ข้อจริงหรือความจริงเสมอไป

ความจริง (Truth) เป็นศัพท์ในทางอภิปรัชญา อ้างถึงสิ่งที่ตรงข้ามกับความผิด (Fault) ทั้งในทางตรรกะ ศาสนา วิทยาศาสตร์ นิติศาสตร์ และในชีวิตประจำวัน

ในทางปรัชญามีแนวคิดทฤษฎีหลากหลายที่ยังถกเถียงถึงเกณฑ์ที่ใช้ในการตัดสินความจริงและสิ่งใดถือเป็นความจริง ในทางพระพุทธศาสนาเรียกพระพุทธองค์ผู้ซึ่งรอบรู้ความจริงทั้งหมดของสิ่งทั้งมวลว่า “สัมพัญญู”

ในชีวิตประจำวันขณะที่อ่านตัวบท เราไม่สามารถประเมินได้ในทันทีทันใดว่าสิ่งที่ได้อ่านได้รู้ นั้นเป็นความจริง (Truth) หรือไม่ นอกเสียจากจะมีโอกาสนำไปพิสูจน์ตามกระบวนการของสาขาวิชาความรู้ที่เกี่ยวข้อง สิ่งที่จะพอวิเคราะห์ได้ในการอ่านการฟัง คือ สิ่งที่อยู่ในสถานะที่สามารถนำไปพิสูจน์ได้ เรียก ข้อเท็จจริง (Fact) นั้นเอง

ข้อเท็จจริงบางประการเป็นความจริงโดยประจักษ์ ไม่สามารถหาเหตุผลอะไรมาโต้แย้งได้ เช่น ไฟย่อมร้อน ความไม่รู้ว่าเป็นไฟร้อนเป็นเพียงเพราะไม่ได้ค้นพบหรือไม่มีประสบการณ์จากมันเท่านั้น

ข้อเท็จจริงบางประการที่ต้องการพิสูจน์ เราต้องประเมินว่าความรู้ในข้อเท็จจริงดังกล่าวมีความเป็นสาธารณะมากพอหรือไม่ เช่น มีผู้อ้างว่าบนดาวพลูโตมีพื้นที่ซึ่งหากมองจากอวกาศแล้วดูมีรูปร่างลักษณะคล้ายรูปหัวใจ¹ หากข้อเท็จจริงนั้นรายงานมาจากผู้ที่ปฏิบัติการสำรวจเอง หรือกล่าวอ้างจากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ และข้อมูลได้รับการเผยแพร่อย่างมีความเป็นสาธารณะมากพอ ย่อมพิสูจน์ได้ว่าการค้นพบดังกล่าวเกิดขึ้นจริง

การพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น ผู้รับสารสามารถตรวจสอบว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวมีที่มาจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ และนำเสนอในมุมมองที่เป็นกลาง ในทางวิชาการอาจอาศัยข้อมูลที่ได้รับการตีพิมพ์ ซึ่งเป็นพื้นที่ซึ่งทุกคนเข้าถึงได้ แหล่งข้อมูลที่ไม่ได้ตีพิมพ์มักไม่ได้รับการเลือกมาอ้างอิง เพราะไม่มีกระบวนการที่ทำให้ที่น่าเชื่อถือ เช่น การมีบรรณาธิการ หรือมีกระบวนการพิจารณากลับกรองของผู้ร่วมวิชาชีพ (Peer-review)

เมื่อก้าวถึงแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ เรามักนึกถึงตำราเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ หรือตำราเรียนระดับมหาวิทยาลัย หนังสือที่ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ที่น่าเชื่อถือ นิตยสาร วารสารและหนังสือพิมพ์ที่ได้รับการยอมรับมานาน รวมทั้งเว็บไซต์ขององค์กรที่ไม่แสวงผลกำไร หรือเป็นผู้ปฏิบัติการสำรวจข้อเท็จจริงด้านนั้นๆ โดยตรง เช่น ข่าวการสำรวจดาวพลูโตอ้างข้อมูลจากองค์การนาซา

๒. ความคิดเห็น

ความคิดเห็น คือ ข้อความที่แสดงความรู้สึกนึกคิดของบุคคล ไม่สามารถนำไปพิสูจน์ได้ว่าจริงหรือเท็จ มักมีลักษณะเป็นการประเมินคุณค่า ตัดสิน และมีความเป็นอัตวิสัย ตัวอย่างเช่น

*ใครว่าฉันหนึ่งเฉย ฉันรู้สึกร้อนใจกับเรื่องนี้มากเท่าใดใครจะรู้
นางสาวไทยปีนี้สวยกว่าปีที่แล้ว*

¹ บรรณาธิการทริเซีย ทัลเบอร์ท แห่งองค์การนาซา (Tricia Talbert ๒๐๑๕) ได้เปิดเผยภาพถ่ายจากยานอวกาศ New Horizons ในมุมมองที่ใกล้ดาวพลูโตมากที่สุดเมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๘ พบเป็นพื้นที่สว่างขนาดราว ๒ ล้านตารางกิโลเมตรทางด้านขวาเหนือตำแหน่งที่เป็นขั้ว (Polar) ของดาวพลูโต

การอ่านการ์ตูนมีประโยชน์มากมาย

ตัวอย่างแรกความรู้สึก “ร้อนใจ” มีผู้พูดเท่านั้นที่รู้ได้เพราะเป็นความรู้สึกของผู้พูด มีลักษณะเป็นอัตวิสัย หรือตัวอย่างที่ว่า “นางสาวไทยปีนี้สวยกว่าปีที่แล้ว” คำ “สวย” เป็นคำวิเศษณ์ที่แสดงการประเมินคุณค่าที่ถูกนำเสนอผ่านมุมมองของผู้พูดและผู้อื่นอาจเห็นต่างออกไป ส่วนตัวอย่างที่ว่า “การอ่านการ์ตูนมีประโยชน์มากมาย” เป็นการตัดสินที่อาศัยความคิดและประสบการณ์ของผู้กล่าว ผู้ที่ไม่มีประสบการณ์ร่วมว่าอ่านการ์ตูนแล้วได้ประโยชน์ก็อาจมีความคิดเห็นโต้แย้งได้

๓. การทำงานร่วมกันของข้อเท็จจริงและความคิดเห็น

ในกระบวนการสร้างความน่าเชื่อถือ การแสดงความคิดเห็นอาจเกิดร่วมกับการอ้างข้อเท็จจริงมาสนับสนุน หากข้อเท็จจริงเป็นสิ่งที่เชื่อถือได้จะเรียกว่าเป็นการอ้างหลักฐาน เช่นหากกล่าวว่า “ผู้หญิงอดทนกว่าผู้ชาย” ถือเป็นการกล่าวโดยผ่านการประเมินจากมุมมองของผู้พูด ผู้พูดอาจกล่าวโดยมีประสบการณ์บางอย่างที่ทำให้กล่าวเช่นนั้นแต่ก็ไม่ได้หยิบยกออกมาพูดถึง ผลลัพธ์ก็คือเป็นคำกล่าวที่มีเพียงความคิดเห็นที่มีความเป็นอัตวิสัย โดยปราศจากข้อสนับสนุนให้หนักแน่นน่าเชื่อถือ

ผู้ชายบอบบางกว่าผู้หญิงจริงหรือ?

ศาสตราจารย์มาเร็ค เกลเซอร์แมน ผู้เชี่ยวชาญสาขาความแตกต่างระหว่างเพศ (gender-based medicine) ทำการศึกษาข้อมูลจากการคลอด ๖๖,๐๐๐ รายที่ศูนย์การแพทย์ราบิน อิสราเอล

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ชายนั้นบอบบางมาตั้งแต่ตอนอยู่ในท้องแม่ แถมยังมีภูมิต้านทานโรคต่ำกว่า อายุสั้นกว่า และทนทานต่อโรคน้อยกว่าผู้หญิง

(วัลลภ พรเรืองวงศ์ ๒๕๕๒)

จากตัวอย่างการตัดสินว่า “ผู้ชายบอบบางกว่าผู้หญิง” ได้รับการสนับสนุนด้วยหลักฐานที่เป็นข้อเท็จจริงจากการสำรวจทางสุขศาสตร์

อย่างไรก็ดี แม้ความคิดเห็นจะสามารถนำเสนอโดยนำข้อเท็จจริงมาสนับสนุน แต่ตัวความคิดเห็นนั้นก็สามารถโต้แย้งได้หากมีข้อเท็จจริงอื่นมาหักล้าง

เราอาจพบการอ้างข้อเท็จจริงที่ผิดพลาด ตัวเลขหรือมาตรวัดซึ่งผู้คนทั่วไปมีความรู้ เช่น “หนึ่งฟุตมีสิบนิ้ว” ก็สามารถตัดสินได้ทันทีว่าคำกล่าวนี้เป็นเท็จ ความคิดเห็นที่อ้างหลักฐานข้อเท็จจริงผิดพลาดมาสนับสนุนย่อมขาดความน่าเชื่อถือ

๔. การสังเกตข้อเท็จจริงกับความคิดเห็น

ข้อเท็จจริงมีพื้นฐานอยู่บนความเป็นวัตถุวิสัย พิสูจน์จับต้องมองเห็นเป็นประจักษ์ได้ แต่ความคิดเห็นเป็นสิ่งที่ผ่านการประเมินคุณค่า เป็นมุมมองของบุคคลหรือหมู่คณะ มีความเป็นอัตวิสัยค่อนข้างสูง บางครั้งความแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นอาจดูค่อนข้างยาก ในการพิจารณาจากตัวบท ถ้อยคำภาษาเป็นเครื่องบ่งชี้สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เห็นว่าข้อความใดกำลังกล่าวถึงข้อเท็จจริง ข้อความใดกำลังกล่าวถึงความคิดเห็น

สุธิดา สุนทรวิภาค (๒๕๓๗) ได้รวบรวมรูปภาษาที่แสดงทัศนคติในภาษาไทยจากข้อมูลที่เป็นข้อเขียนแสดงทัศนคติพบว่าในภาษาไทยมีคำและวลีที่สามารถชี้ให้เห็นว่าขณะนั้นผู้ส่งสารกำลังส่งสารที่เป็นทัศนคติอยู่

รูปภาษาอย่าง *น่า(จะ) เป็นที่น่าสงสัย(ว่า) เป็นที่น่าสังเกต(ว่า) น่าสันนิษฐานได้(ว่า) น่าสังเกต(ว่า) กล่าวได้(ว่า) ข้อที่น่าสังเกต(คือ) เมื่อปรากฏในข้อความเช่น เป็นที่น่าสังเกตว่า ถึงเวลาแล้วหรือยังที่รัฐบาลต้องกำหนดแนวนโยบายส่งเสริมผู้ประกอบการอย่างจริงจังบ้าง แสดงออกถึงการที่ผู้ส่งสารคาดการณ์ ความน่าจะเป็น* เป็นการพูดทำนองของการสันนิษฐานหรือชวนให้คิด

นอกจากนี้คำว่า *เห็น(จะ) อาจ(จะ) ย่อม(จะ) คง(จะ) ดู(จะ) ดูเหมือน(ว่า) คงมีความเป็นไปได้(ว่า) คงจะเป็นที่ทราบกันแล้ว(ว่า) อาจกล่าวได้(ว่า)* เมื่อปรากฏในข้อความจะแสดงการคาดเดา เช่น

(ก) *ปีโตรเลียมเป็นยาตำที่แทรกอยู่ในชีวิตประจำวันของทุกคน*

(ข) *ดูเหมือนว่า ปีโตรเลียมเป็นยาตำที่แทรกอยู่ในชีวิตประจำวันของทุกคน*

เมื่อเปรียบเทียบข้อความ (ก) กับข้อความ (ข) จะเห็นว่า ความแตกต่างทางความหมายที่เกิดขึ้นก็คือ ข้อความ (ข) จะมีความหมายแสดง **การคาดเดา** แตกต่างกับตัวอย่าง (ก) ความหมายที่เกิดขึ้นนี้เป็นการที่ผู้พูดไม่แน่ใจว่าจะมีเหตุการณ์เกิดขึ้นหรือเป็นไปได้เช่นนั้นหรือไม่ เพียงแต่คาดเดาจากหลักฐานแวดล้อม

ข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่ารูปภาษาสามารถบ่งบอกว่าผู้ส่งสารมีทัศนคติอย่างไรได้ นอกเหนือจากการใช้รูปภาษาพิจารณาแล้ว เราอาจวิเคราะห์ข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นได้อีกระดับหนึ่งคือ การประเมินความเป็นภาววิสัยและอัตวิสัย

จากตัวอย่างต่อไปนี้จะแน่ใจได้อย่างไรว่าเป็นข้อเท็จจริงหรือความคิดเห็น ตัวอย่างเช่น

*ผิวจะสว่างกระจ่างใสขึ้น แลดูอ่อนเยาว์อย่างคาดไม่ถึง
ท่าพระจันทร์เป็นย่านชุมชนเก่าแก่ควรค่าแก่การอนุรักษ์*

ตัวอย่างแรก ความสว่างกระจ่างใส อาจพิจารณาได้ว่าเป็นการประเมินตัดสินที่มีความเป็นอัตวิสัยพอสมควร แต่ผิวที่สว่างกระจ่างใสขึ้นอาจพิสูจน์ได้โดยการเปรียบเทียบความแตกต่างกับสีผิวในอดีตในการประเมินว่ากระจ่างใสม่มีความเชื่อมโยงกับประสบการณ์และความคิดเห็นซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

อย่างไรก็ดี ตัวอย่างแรกหากสังเกตรูปภาษาคำว่า “แลดู” เป็นการบ่งบอกว่า ผิวที่อ่อนเยาว์นั้นเป็นการตัดสินผ่านการประเมินของผู้ดูเท่านั้น อาจกล่าวได้ว่าข้อความนี้มีลักษณะที่เป็นความคิดเห็นค่อนข้างเด่นชัด

ส่วนตัวอย่างถัดมา ที่กล่าวว่า “ย่านท่าพระจันทร์เป็นย่านชุมชนเก่าแก่” นั้นแม้ความ “เก่า” จะเป็นการประเมินที่เป็นอัตวิสัย แต่ก็อาจพิสูจน์ได้ด้วยความรู้เชิงประวัติของสถานที่ ผนวกกับมาตรฐานความเก่าแก่ที่เป็นที่ยอมรับทั่วไปว่า การผ่านวันเวลามายาวนานเพียงไรจึงจะตัดสินได้ว่าเก่าแก่ อย่างไรก็ตาม “ควร” ในตอนท้ายข้อความบ่งบอกว่า “การอนุรักษ์” เป็นความเห็นในเชิงตัดสินของผู้กล่าวอย่างชัดเจน และข้อความในส่วนหลังนี้เองที่มีลักษณะบ่งชี้ความเป็นความคิดเห็นอย่างค่อนข้างเด่นชัด

กล่าวโดยสรุป ถ้อยคำภาษาที่แสดงข้อเท็จจริง หรือลักษณะที่จะช่วยให้การสังเกตข้อเท็จจริงจากตัวบทง่ายขึ้น คือ ข้อเท็จจริงมักใช้ถ้อยคำที่ไม่แสดงทัศนคติเชิงลบหรือเชิงบวกโดยแสดงออกอย่างเป็นกลาง มีความเป็นภววิสัย บอกกล่าวแหล่งที่มาของข้อมูล และอ้างข้อเท็จจริง ก่อนตัดสินใจเชื่อถือ ผู้รับสารจะต้องประเมินคุณภาพแหล่งของข้อมูลด้วย

ส่วนการสังเกตความคิดเห็นจากตัวบท อาจดูได้จากการใช้ถ้อยคำภาษาที่แสดงความคิดเห็นปรากฏถ้อยคำที่เต็มไปด้วยทัศนคติ ไม่เป็นกลาง เป็นการตีความข้อมูลอีกชั้นหนึ่ง และมีความเป็นอัตวิสัยสูง

ปัจจุบัน การวิเคราะห์สารเพื่อแยกแยะข้อเท็จจริงและความคิดเห็นนั้นยิ่งทวีความสำคัญในชีวิตประจำวัน หากติดตามข่าวสารที่ปรากฏในกระแสสื่อสังคมออนไลน์จะได้ยินคำว่า “อย่านโน” ซึ่งเป็นถ้อยคำที่อยู่ในกระแสนิยมมากและมีการนำมาตั้งเป็นชื่อเพลง ถ้อยคำนี้เป็นประโยคคำสั่งมีความหมายว่าไม่จินตนาการหรือคิดเองโดยปราศจากข้อเท็จจริง² เป็นปรากฏการณ์ที่ทำให้ตระหนักว่าในการรับข่าวสารข้อมูลใดๆ ต้องพิจารณาว่าความคิดเห็นหรือข้อเท็จจริงนั้นจะน่าเชื่อถือต้องมีหลักฐานข้อมูลมารองรับ บางครั้งกระแสสังคมที่วิพากษ์วิจารณ์กันไปต่างๆ ผู้คนอาจมิได้ใส่ใจระมัดระวัง เมื่อได้รับข้อมูลมาบางส่วน ก็คิดไปไกลโดยไม่พิสูจน์ข้อเท็จจริง กล่าวได้ว่าปรากฏการณ์ “อย่านโน” นี้ได้ย้ำเตือนถึงความสำคัญเรื่องการใช้วิจารณญาณในสังคมข้อมูลข่าวสารของคนยุคปัจจุบัน

จุดมุ่งหมายและทัศนคติ

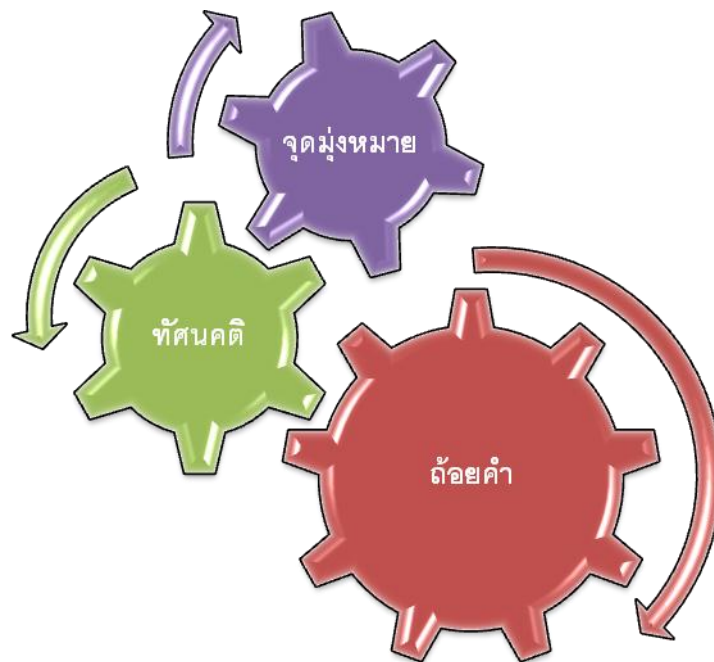
ทัศนคติ คือ สิ่งที่บุคคลคิดหรือรู้สึกต่อบุคคลรอบข้าง สิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ *จุดมุ่งหมาย* คือ สิ่งที่ผู้เขียนอยากให้เกิดขึ้น สิ่งนี้เป็นเจตนาและความคิดของผู้เขียนซึ่งซ่อนอยู่ภายในตัวบทแต่ผู้รับ

² Longdo dictionary สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๕๘

สารอาจไม่ทันได้ตั้งข้อสังเกต หรืออาจคาดเดาเอาจากการตั้งข้อสังเกตส่วนตัว ซึ่งอาจบิดเบือนไปจากจุดมุ่งหมายหรือทัศนคติที่แท้จริงของผู้เขียนได้

การวิเคราะห์จุดมุ่งหมายและทัศนคติที่แม่นยำ ย่อมมีความจำเป็นอย่างมากในการอ่านวิเคราะห์สาร หลายครั้งที่ผู้อ่านอ่านตัวบทแล้วผ่านเลยการวิเคราะห์ส่วนสำคัญนี้ไป หรือไม่ผู้อ่านก็จะตั้งข้อสังเกตต่อเมื่อมีความผิดปกติเกิดขึ้น เช่น มีความโน้มเอียงอย่างมาก หากผู้รับสารไม่สามารถวิเคราะห์จุดมุ่งหมายและทัศนคติได้อย่างเด่นชัด ก็อ่านคล้อยตามสารนั้นโดยไม่ทันได้ใช้วิจารณญาณพิจารณาอย่างรอบคอบ

นอกจากจุดมุ่งหมายและทัศนคติของผู้ส่งสารเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ สามารถขับเคลื่อนการกระทำของผู้รับสารได้แล้ว จุดมุ่งหมายและทัศนคติและยังเป็นตัวกำหนดลักษณะต่างๆ ของสารโดยเฉพาะการใช้ถ้อยคำภาษาให้ปรากฏออกมาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งอย่างเด่นชัดด้วย ในการวิเคราะห์สารอาจใช้วิธีการตั้งข้อสังเกตถ้อยคำภาษาเป็นเครื่องบ่งชี้จุดมุ่งหมายและทัศนคติได้ใกล้เคียงจุดมุ่งหมายและทัศนคติที่แท้จริงของผู้เขียนมากที่สุด ดังภาพ

แผนภาพที่ ๑ กลไกความสัมพันธ์ระหว่างจุดมุ่งหมาย ทัศนคติ และถ้อยคำ

จากภาพข้างต้นแสดงให้เห็นว่าจุดมุ่งหมายและทัศนคติของผู้ส่งสารเป็นเรื่องที่ซ่อนอยู่ภายในไม่สามารถมองเห็นได้ แต่สามารถวิเคราะห์ได้ผ่านถ้อยคำภาษา ดังวิเคราะห์ได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

สังคมแห่งความชิงชัง

เมื่อเร็วๆ นี้ โลกออนไลน์ของเกาหลีใต้มีการกระแสวิพากษ์วิจารณ์ในวงกว้าง หลังจากเพชบุรีของกลุ่ม "จายูจิวี" (เสรีนิยม) ได้โพสต์บทความให้สาธารณชนตระหนักถึงภัยจากการแสดงความเห็นอย่างไร้ความรับผิดชอบและแฝงไปด้วยความชิงชังเหยียดหยาม

จนนำไปสู่โศกนาฏกรรมหลายกรณี เพราะพลเมืองอินเทอร์เน็ตของโลกออนไลน์ของเกาหลีใต้ขึ้นชื่อเรื่องการแฉและทำลายคนอื่นด้วยความชิงชังอย่างไร้เหตุผล ยิ่งใครล้มแล้วอย่าหวังจะได้มือช่วยพยุงให้ลุกขึ้น เพราะจะมีแต่กระต๊อบซ้ำให้จมดินโดยคนกลุ่มนี้

นี่เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้เกาหลีใต้มีอัตราการฆ่าตัวตายสูงที่สุดในโลก เพราะสังคมกดดันอย่างหนักทั้งจากแข่งขัน และจากจิตใจของผู้คนในโลกออนไลน์ที่ไร้ความปราณี

(ที่มา : เพชบุรี Kornkit Disthan วันที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๕๘)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นว่าหลายถ้อยคำแสดงทัศนคติ อาทิ ความชิงชังเหยียดหยาม แฉ กระต๊อบซ้ำ ไร้เหตุผล อย่าหวัง ถ้อยคำเหล่านี้พบมากในภาษาปากที่มักมีการแสดงอารมณ์ของผู้พูดมากกว่าภาษาเขียน มีความหมายเชิงอารมณ์ความรู้สึก สื่อถึงความไม่ชอบใจที่มีต่อพฤติกรรมก้าวร้าวของคนบางกลุ่มในการแสดงความคิดเห็นบนเฟซบุ๊ก

บางถ้อยคำหากทดสอบด้วยการแทนที่ถ้อยคำที่เป็นแบบแผนขึ้น จะแสดงออกถึงทัศนคติที่เป็นกลางขึ้นทันที ผลการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายที่ได้ก็จะเปลี่ยนไป เช่น

ภัยจากการแสดงความคิดเห็นอย่างไร้ความรับผิดชอบ

คำว่า “ไร้ความรับผิดชอบ” หากแทนด้วยคำว่า “ขาด” กลายเป็น “ขาดความรับผิดชอบ” น่าเสียดายก็จะดูอ่อนลง และมีความเป็นกลางมากขึ้น จุดมุ่งหมายที่วิเคราะห์ได้ก็อาจเป็นไปในทางการบอกเล่าข้อมูลมากกว่าที่จะเป็นการเสียดสีประชดประชันอย่างตัวอย่างก่อนหน้า

ข้อเขียนเต็มไปด้วยถ้อยคำซึ่งสามารถสะท้อนทัศนคติของผู้เขียนได้อย่างชัดเจน การวิเคราะห์จุดมุ่งหมายและทัศนคติรวมทั้งมองเห็นความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยให้ผู้รับสารมีวิจารณญาณในการรับสารมากขึ้น

๑. จุดมุ่งหมาย

ตัวบทงานเขียนเกิดขึ้นด้วยเหตุที่ผู้เขียนต้องการสื่อความคิดสำคัญบางประการให้เป็นที่รับรู้และเข้าใจเพื่อจุดมุ่งหมายบางอย่าง ในเวลาที่อ่านตัวบทงานเขียนสิ่งแรกที่คุณผู้อ่านมักกระทำคือการค้นหาใจความสำคัญหรือความคิดสำคัญของเรื่องที่คุณอ่าน หากความเป็นจริงแล้ว สิ่งที่คุณขับเคลื่อนให้ความคิดสำคัญนั้นปรากฏออกมาได้นั้นอยู่ภายในความคิดของผู้ส่งสาร สิ่งนั้นคือจุดมุ่งหมายของสารนั่นเอง

โดยทั่วไปแล้ว เราอาจวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของสารได้หลากหลาย เช่น ให้ความรู้ ให้ข้อคิด ให้ความเพลิดเพลิน ล้อเลียน เสียดสี สั่งสอน แนะนำ ตักเตือน โน้มน้าว ชักชวน หรือแม้แต่สร้างความเพลิดเพลิน ฯลฯ อย่างไรก็ตามผู้วิเคราะห์ต้องมั่นใจว่า จุดมุ่งหมายที่เห็นนั้นเป็นจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของผู้ส่งสารหรือไม่

แนวทางการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายของสารในวงการเขียนแม้จะยังไม่มีการรอบแนวคิดที่ชัดเจนนัก แต่ในทางปรัชญามีผู้กล่าวถึง “เจตนา” ของผู้ส่งสารในการกล่าวถ้อยคำเพื่อสื่อสารกันมานานแล้ว

จอห์น อาร์ เซิร์ล (Searle, 1969) ได้เสนอการวิเคราะห์เจตนาของผู้พูด โดยเชื่อว่าผู้ส่งสารสามารถ “กระทำ” อะไรบางอย่างให้เกิดขึ้นได้ผ่านถ้อยคำ หากสถานการณ์ไม่มีเงื่อนไขอื่นเข้ามาแทรกแซง เช่น เมื่อมีการสั่งน่าจะมีการปฏิบัติตามคำสั่ง

แต่เงื่อนไขที่จะทำให้ผู้วิเคราะห์สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเจตนาของผู้ส่งสารเป็นเช่นไร และผู้ส่งสารคาดหวังผลเช่นไรจากการกล่าวถ้อยคำนั้น ก็มีรายละเอียดแตกต่างกันออกไป เช่น ในการสั่งมีเงื่อนไขว่า ผู้สั่งต้องเป็นผู้ที่รู้ตนเองว่ามีสิทธิอำนาจเพียงพอที่จะสั่งได้และผู้รับสารของตนอยู่ในสถานะที่จะปฏิบัติตามคำสั่งได้ เช่น ครูสนทนาที่เป็นอาจารย์กับนักศึกษาเมื่อมีการสั่งการบ้านในหัวข้อที่เพิ่งบรรยายจบไปก็น่าจะมีการปฏิบัติตามคำสั่งได้ โดยผลลัพธ์ของการสั่งนั้นก็คือการทำการบ้านของนักศึกษา ซึ่งรายละเอียดเหล่านี้ ผู้ประสงค์ศึกษาในขั้นสูงหรือวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง ก็สามารถศึกษาได้ในทฤษฎีวิจรรย์กรรมของจอห์น อาร์ เซิร์ล (Searle, 1969) ต่อไป

แต่สำหรับการวิเคราะห์สารเบื้องต้นนี้ ผู้เขียนมีคำแนะนำว่า การวิเคราะห์เจตนาของผู้ส่งสารเป็นสิ่งสำคัญ ที่ผู้วิเคราะห์ จะต้องไม่ตีความเอาเอง แต่ต้องรู้จักสังเกตองค์ประกอบเหล่านี้ในการวิเคราะห์

(๑) การแสดงออกซึ่งเจตนาของผู้ส่งสาร

การแสดงออกของผู้ส่งสารจะสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามที่ผู้ส่งสารมี เพื่อให้การสื่อสารนั้นสัมฤทธิ์ผลตามเจตนา เช่น ในการถามคำถาม หากคำถามนั้นเป็นคำถามที่ต้องการคำตอบจริง ๆ (คำถามแท้) มิใช่คำถามที่เป็นเพียงการทักทาย หรือมิใช่คำถามที่ไม่ต้องการคำตอบอย่างคำถามเชิงวาทศิลป์ ผู้รับสารจะสามารถสังเกตความพยายามของผู้ส่งสาร เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบที่ตนต้องการได้ เป็นต้นว่าในการสนทนา ผู้ส่งสารอาจมีการถามซ้ำหากผู้ฟังไม่ตอบ

(๒) ตัวถ้อยคำ

ผู้เขียนขอยกตัวอย่างการถามเช่นในข้อแรก เป็นที่ทราบกันดีว่าประโยคคำถามจะต้องปรากฏคำแสดงคำถาม อะไร ที่ไหน เมื่อไร ทำไม ใช่ไหม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม บ่อยครั้งที่เราไม่พบคำแสดงคำถามก็สามารถวิเคราะห์ว่าเป็นคำถามได้ เช่น การขึ้นทำนองเสียงสูงในตอนท้ายประโยค หรือ การใช้คำลงท้ายแบบข้อความเห็น เช่น เหนะ นอกจากนี้ ตัวเนื้อหาคำถามนั้น จะต้องเป็นสิ่งที่ผู้ฟังน่าจะมีข้อมูลเพียงพอที่จะตอบได้ ผู้วิเคราะห์จึงจะมั่นใจได้ว่า ข้อความนั้นผู้พูดมีเจตนาให้เป็นคำถามแท้จริง

ในการศึกษางานเขียน ข้อความที่ปรากฏในหนึ่งย่อหน้า อาจประกอบด้วยประโยคจำนวนมาก และเจตนาหลากหลาย ตัวอย่างต่อไปนี้จะแสดงให้เห็นถึงแนวทางการวิเคราะห์เจตนาของถ้อยคำที่ปรากฏ เพื่อเป็นแนวทางในการระบุดูจุดมุ่งหมายของเรื่องที่เราอ่านได้แม่นยำขึ้น

คนโชคดียัดตัดสินใจไว้ก่อนว่าหาโชค วันที่คุณตัดสินใจเป็นวันที่โชคดีของคุณ ในโลกนี้มีคนเป็นจำนวนมากที่นักรอนอนรอโชค คิดหวังว่าสักวันหนึ่งโชคจะมาเยือน หรือสักวันหนึ่งฟ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะเมตตาประทานโชคให้เขา โดยตนเองไม่ต้องทำงาน คนโชคดียังไม่คิดอย่างนั้น เขาตัดสินใจไม่รอโชค เพราะไม่รู้ว่ามันจะมาเมื่อไร หรืออาจจะไม่มาเลย นาทีที่คุณตัดสินใจอย่างแน่วแน่ทำให้ชีวิตคุณเปลี่ยนไปในอีกทางหนึ่ง มันจะเป็นวันที่ “โชคดี” ของคุณ คุณล่ะครับตัดสินใจ หรือยัง

(วัชรภรณ์ อนันต์ และ สุธาสิณี ปิยพสุนทรธา. ๒๕๖๐).

จากตัวอย่างปรากฏการบอกเล่าเรื่องราวที่เป็นข้อคิดซึ่งผู้เขียนพบเห็นในชีวิตประจำวันของผู้คน โดยทั่วไป ข้อมูลที่ผู้เขียนนำเสนอเกี่ยวกับคนโชคดีย่อมมักเป็นผู้ที่จะไขว่คว้าหาโชค ประกอบกับการให้ข้อเท็จจริงทั่วไปเกี่ยวกับคนสองประเภทคือ คนที่รอโชคชะตา กับคนที่ไขว่คว้าหาโชค นั้นแตกต่างกันอย่างไร จึงสรุปว่าหากผู้อ่านตัดสินใจที่จะทำงานโดยไม่รอโชคชะตาจะส่งผลทำให้ผู้อ่านมีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น จากนั้นผู้เขียนก็หันมาใช้คำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านคิดว่าควรตัดสินใจหรือยังที่จะไขว่คว้าหาโชคโดยการทำงาน ไม่ใช่การรอโชคชะตา การใช้คำถามในบทอ่านข้างต้นนี้เป็นการถามที่ไม่ต้องการคำตอบ แต่สามารถแสดงจุดมุ่งหมายของผู้เขียนได้ว่ามุ่งหวังเพื่อกระตุ้นให้ผู้อ่านตระหนักถึงเรื่องการตัดสินใจทำสิ่งต่างๆ อย่างไม่รีรอให้โชคชะตาเป็นเครื่องกำหนด

อย่างไรก็ดี จุดมุ่งหมายหรือเจตนาของมนุษย์ในการสื่อสารนั้นมีหลากหลาย ทั้งยังมีรายละเอียดปลีกย่อยของการแสดงเจตนาหรือจุดมุ่งหมายของสารอีกมากมาย นอกจากนี้ในการสื่อสารครั้งหนึ่งๆ ผู้ส่งสารยังอาจมีจุดมุ่งหมายที่มากกว่า ๑ ประการ เพื่อที่จะสื่อสารกับผู้รับสารที่เป็นกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกันด้วย ในการวิเคราะห์จุดมุ่งหมายจึงต้องอาศัยความระมัดระวังในเรื่องดังกล่าวนี้พอสมควร

๒. ทักษะคิด

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ (๒๕๕๑) ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ คือ ผลผสมผสานระหว่างความนึกคิด ความเชื่อ ความคิดเห็น ความรู้ และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด คนใดคนหนึ่ง สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งๆ ซึ่งออกมาในทางประเมินค่าอันอาจเป็นไปในทางยอมรับหรือปฏิเสธก็ได้ และความรู้สึกเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งขึ้น

ประเภทของทัศนคติ

ดารณี พานทอง (๒๕๕๒) กล่าวถึงการแสดงออกทางทัศนคติว่าสามารถแบ่งได้เป็น ๓ ประเภท คือ

(๑) **ทัศนคติในทางบวก (Positive Attitude)** คือ ความรู้สึกในทางที่ดีหรือยอมรับ

(๒) **ทัศนคติในทางลบ (Negative Attitude)** คือ ความรู้สึกในทางที่ไม่พอใจ ไม่ดี ไม่ยอมรับ ไม่เห็นด้วย

(๓) **การไม่แสดงออกทางทัศนคติ หรือมีทัศนคติเป็นกลาง (Neutral Attitude)** คือ มีทัศนคติเป็นกลาง ไม่ได้ยอมรับแต่ก็ไม่เห็นด้วย

โดยมากแล้วคนเราจะมีทัศนคติโน้มเอียงไปในทางใดก็ทางหนึ่ง บ้างกล่าวว่าความเป็นกลางอาจเกิดขึ้นจากการไม่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ จึงไม่ตัดสินใจว่าดีหรือไม่ดี หรืออาจเกิดขึ้นจากการใช้เหตุผลใคร่ครวญหาหนทางที่เหมาะสมที่สุดก็เป็นได้

อาดมาอยากจะบอกว่า ด้วยสถานการณ์บ้านเมืองแบบนี้ เราควรทำตัวเป็นผู้ดูอย่างผู้เจริญสติ ฝ่่าสังเกตดู ใครทำอะไร แต่ละกลุ่ม แต่ละฝ่าย อย่าไปเลือกข้าง ถ้าเราเลือกข้าง

เราจะเลือกฟังแต่สิ่งที่อยากฟัง เราแค่ตามดู ตามรู้ ตามสังเกต จนกระทั่งเราได้ความรู้ คำว่า ไม่เลือกข้างนี้ไม่ได้หมายถึงอยู่ตรงกลางอย่างเดียว แต่อาจหมายถึงการมองด้วยทัศนคติที่เป็นกลางแล้วเลือกข้างสำหรับสิ่งที่ดี เราต้องไม่ถามว่า ใครผิด ใครถูก แต่ต้องถามว่า อะไรผิด อะไรถูก

(ว.วชิรเมธี ๒๕๕๓)

อย่างไรก็ดี การไม่แสดงทัศนคติไม่ได้หมายความว่า เป็นกลางเสมอไป แต่การแสดงออกอย่างเป็นกลางจะช่วยให้ผู้รับสารสามารถใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ทัศนคติที่เป็นกลางเป็นสิ่งที่พึงประสงค์ในการนำเสนอทางวิชาการ

ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เป็นผลพวงมาจากการไม่วิเคราะห์จุดมุ่งหมายและทัศนคติของผู้ส่งสาร คือ การนำสิ่งที่ได้รับรู้รับฟังมาบอกต่อๆ กันโดยไม่ทราบวาทนกำลังตกเป็นเครื่องมือในการโน้มน้าวจาก ผู้ที่มีจุดมุ่งหมายบางอย่าง สามารถพบเห็นได้โดยทั่วไป หากผู้รับสารไม่สามารถแยกแยะได้ว่าผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายและทัศนคติอย่างไร ก็จะเป็นการปิดโอกาสของตนเองในการใช้วิจารณญาณพิจารณาความน่าเชื่อถือและคุณค่าของสารนั้น

การวิเคราะห์สารอย่างมีวิจารณญาณเริ่มต้นจากการจับสาระสำคัญของเรื่องเป็นอันดับแรก ตามด้วยการวิเคราะห์แยกแยะองค์ประกอบสำคัญของสาร ๔ ประการ คือ ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น จุดมุ่งหมาย และทัศนคติของผู้เขียน องค์ประกอบดังกล่าวจะมีความสอดคล้องกัน ยกตัวอย่าง เมื่อผู้เขียนต้องการบอกเล่า เช่น งานเขียนประเภทตำรา รายงานการวิจัย ข้อเขียนมักอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงเป็นส่วนใหญ่ ผู้เขียนพึงแสดงทัศนคติที่เป็นกลาง แต่เมื่อผู้เขียนต้องการโน้มน้าว ชักจูง เช่น งานเขียนประเภทการโฆษณาประชาสัมพันธ์ หรือบทบรรณาธิการ ข้อเขียนมักเต็มไปด้วยความคิดเห็น และทัศนคติด้านบวกเกี่ยวกับสิ่งที่กำลังกล่าวถึง เมื่อใดที่พบว่าองค์ประกอบเหล่านี้ทำหน้าที่ความผิดแปลกไป ความน่าเชื่อถือไว้วางใจของสารนั้นพึงได้รับการพึงเล็งทันที

บรรณานุกรม

bbc. *Fact or opinion.*(cited 2015 July 10) Available from: bbc.co.uk/skillswise.

-----, *Distinguish between fact and opinion.* bbc.co.uk/skillswise.

Indian River State College. *Fact and Opinion.* (cited 2015 July 10). Available from:

www.irsc.edu/uploadedfiles/students/.../Fact-and-Opinion.pdf

Indian River State College. *Tone and Purpose.* (cited 2015 July 10) Available from:

www.irsc.edu/uploadedFiles/Students/AcademicSupportCenter/WritingLab/Tone-and-Purpose.pdf

James, Richard. Writing Aims and Objectives. (cited 2015 July 10) Center for the study of Higher Education, University of Melbourne. Available from:
cshe.unimelb.edu/resources_teach

Searle, John R. (1969). Speech Acts. Cambridge : Cambridge University Press.

Tricia Talbert.(Editor). (6 July 2015). NASA's New Horizons: A "Heart" from Pluto as Flyby Begins. ใน New Horizons. (cited 2015 July 15). Available from:
<https://www.nasa.gov/image-feature/image-of-pluto-from-new-horizons>.

โครงการกลไกสื่อมวลชนศึกษาเพื่อสุขภาวะ. ใน *มูลนิธิสื่อมวลชนศึกษา* สืบค้นเมื่อ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๘ จาก <http://mediamonitor.in.th>

ดารณี พานทอง. (๒๕๔๒). *ทฤษฎีการจูงใจ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ว.วชิรเมธี. (เมษายน ๒๕๕๓). สยามเมืองยิ้ม?. *นิตยสาร ค.คน*. ๑๖-๑๗.

วัชรภรณ์ อนันต์ และ สุธาสิณี ปิยะสุนทรธา. (๒๕๖๐). กลวิธีการโน้มน้าวใจในหนังสือประเภทพัฒนาตนเอง. ใน *คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, สรรพศาสตร์สรรพศิลป์ : การประชุมวิชาการระดับชาติ สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และพหุวิทยาการ ปี ๒๕๖๐*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

วัลลภ พรเรืองวงศ์. ผู้ชายบอบบางกว่าผู้หญิงจริงหรือ? ใน *โรงพยาบาลห้างฉัตร ลำปาง*. สืบค้นเมื่อ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๘ จาก <http://health2u.exteen.com/20090528/entry-3>

สร้อยตระกูล (ติวยานนท์) อรรถมานะ (๒๕๕๑) *พฤติกรรมองค์การ : ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สุธิดา สุนทรวิภาต. (๒๕๓๗). *รูปภาพที่แสดงทัศนคติในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะอักษรศาสตร์, สาขาวิชาภาษาศาสตร์.